

هه لکشان به ره و لوتکه

رۆمان

عبدوللا سراج

لایه نه میللی په کان له رۆمانی هه لکشاندا

نووسینی:

یوسف رۆسته م ئەحمەد

بلاو بووه.

(نه ته وهی کوردیش له م لایه نه وه میژوو بیکی دورو به چاو روونی نییه، جا ئاگردانی نه ته وه مییک له رووی خوینده واری و چاپه مه نییه وه هینده بی تین بی و ماومینیکی دریزی تینه په راندنی له م مهیدانه دا چون چیرۆک له زهوییه کهیدا سهوز دهبی و به خه م لاوی دیته بهرچاو.. ئەمه جگه له وهی که ئەم هونه ره بیریکی فراوانی گه ره که و نه ده بی هه ر میلله تیکیش پیویسته په ییکی پیگه یشتن بیریت و خوینده وه ره کانیا ن روشن بیریکی به ر بلاویان هه بییت تا کو پیرۆک بنجی داکوتی و به نهرمه باییک هه لنه کیشریت)

بو یه که مجار جه میل صائب له سالی ١٩٢٥ دا له رۆژنامه ی ژیا نه وه دا به شی بیکه می چیرۆکی «له خه وما» ی بلاو کرده وه و پاشان به بیست و سی زنجیره له سه ر لاپه ره کانی «ژیا نه وه و ژیا ن» دا بلاوی کرده وه و به ناته واوی وازی لیهینا. ئەگه ر ئەم

[ئەم گشت که لووو ئاسمانانه، مروف والیده کهن ههست

به بچووکی خوی بکات .. هه لکشان ل ١١٠]

رۆمان ئەو چیرۆکه دورو دریزو تیرو ته سه له یه که، بو مروف و سه بارهت به مروفه. رۆمانتوس کۆمه له که سیکی ئاشوو. بی و خه یالی داده هینی و به ئاره زوی خوی و له رادده ی مه عقولیهت کاری درامیان پیده سپیریت. یانه خو کۆمه لیک خه لکی راسته قینه به ناو و ناتوره یانه وه ده قوزیته وه و ورد و ورد به سه رهات و سه ربرده یان به شیوازیکی ئیقاعی و به جو ره ها ته کنیک و هونه ری نووسین ده گیریته وه.

له رۆژگاره کانی رینیسانسدا ئەم هونه ره چه که ره ی کردو ریشه ی داکوتی و تانوپوی به هه موو لاییکدا هه نار د ئیدی، وه کو لایه نیکی نه ده بی سه ره به خو به نیو گه له پیشکه و تووه کانی ئەو روپادا بلاو بووه و به وه شه وه نه وه ستا، چه ندان داهنیان و نو یخوازی و گو رانکاری، له گه ل سوورانه وه ی خه ره کی رۆژگارا د به سه ردا هات و وه کو پیویستیکی ژیا ن به هه موو گو ی زه ویدا

چیرۆکه به بناخه دانانی چیرۆکی هونهری کوردی دابنریت، ئەوا هەوینیکی چاکیشە بۆ پینگەیانندی رۆمانی دواروژی کوردی (له‌رووی ناوهرۆکیشەوه ئەم چیرۆکه دمچیتە خانەیی ریاڵیزی ره‌خنه‌گرانه Critical Realism که سیماییکی میژوویی پپوه لکاوه له‌کات و سه‌رده‌مییکی دیاری کراودا... له‌میشه‌وه به‌وراستیه ده‌گه‌ین که چیرۆکی کوردی له سه‌ره‌تاوه به‌م ریبازه هاتوته کایه‌وه که په‌رده هه‌مانینه له‌رووی ناکۆکی و دژوارییه‌کانی کۆمه‌ل و ووروزاندنی کرۆکی مه‌سه‌له جو‌ربه‌جو‌ره‌کانی ژیان و پینچاو خستنیان) دووم پینکول له‌م بارمیه‌وه له لایه‌ن شاعیری به‌سۆز و خروش «ئه‌حمه‌د موختار به‌گی جاف» هوه بوو که، له سالانی ۱۹۲۷-۱۹۲۸ دا خۆی له قهره‌ی نووسینی چیرۆکیکی درێژی وه‌کو (مه‌سه‌له‌ی وویژدان) دا

(ئه‌و ره‌نگه‌ی بۆ ئەم چیرۆکه ریزراوه ره‌خنه‌گرتینیکی گشتلاییه له‌بارو زروفي کۆمه‌لایه‌تی و کنه‌کردن له کرۆکی نه‌هینییه‌کانی دوا به‌ دواي ئه‌وانیش (جه‌مال بابان به‌ چیرۆکی (لالو که‌ریم) ۱۹۵۶ و (مسته‌فا صالح که‌ریم) به‌ چیرۆکی (شه‌هیدانی قه‌لای دم دم) ۱۹۶۰ و (پیشمه‌رگه‌) ی (ره‌حیمی قازی) ۱۹۶۱ و (ژانی گه‌ل) ۱۹۷۴ (بله‌) و (قه‌لای دم دم) ی (عه‌ره‌بی شه‌مو) و (نازه‌) ی ئیسماعیل رۆژبه‌یانی.. ئیدی رۆمانی کوردی وورده وورده قالبی هونهری وه‌رگرت و شان به‌ شانی به‌شه‌کانی دیکه‌ی ئەده‌ب که‌وته نه‌رمه‌ پینگاوتا (شار) ی (حسین عارف) به‌ یه‌کجاری لاپه‌ره‌ی به‌سه‌ر قوناخ‌ی ییکه‌مه‌دا هه‌ندایه‌وه‌و خۆی هاویشته قوناخ‌ی دوومه‌ی ییکه‌یشتن و سه‌ره‌کو‌تن، دوا به‌ دواي ئه‌ویش (تووانه‌وه‌) ی (غه‌فور صالح عب‌دالله) و ئەمجا (کو‌رده‌ره‌) ی (خوسره‌و جاف) و ئەمجا (هه‌لکشان به‌ره‌و لووتکه‌) ی (عب‌دالله سراج) که، ئەمیستا خه‌ریکی لیدووان و لیکۆلینه‌وه‌ی باری میلیتی و خۆمالیتی ئەو شاکاره مه‌زته‌ین. سه‌ره‌تا چاکتر وایه‌ گه‌فتوگۆییکی سه‌ره‌پیی له‌مه‌ر په‌یکه‌ری ئەم رۆمانه‌وه‌ بکه‌ین به‌لکو ئاسانتر بچینه قوولایی مه‌سه‌له میلییه‌کان.

هه‌لکشان به‌ره‌و لووتکه؛ ئەو رۆمانه‌ی پینچ سال به‌زه‌لیلی له‌ چاپخانه‌کاندا مایه‌وه‌و رۆشنایی نه‌بینی تا له‌ کاتیکی زۆر دره‌نگدا چاپ و بلاو کرایه‌وه. ئەم رۆمانه‌ میژوویی کۆمه‌لایه‌تییه به‌ دوو ده‌رییه‌ی زه‌مه‌ن سه‌ره‌برده‌ی قه‌له‌نده‌رانی جیهان له‌ ئاوینه‌ی شاری ببنازی دووکه‌ل و باوتوزدا نیشان ده‌دات.

ده‌رییه‌ی ییکه‌می زه‌مه‌ن به‌ دیوی ده‌رمه‌مدا ده‌روانی که، له‌بن دار زمیتوونه پیرۆزه‌که‌نه‌وه له‌سالی (۱۹۴۶) هوه ده‌ست پینده‌کات و له‌نیوه‌راستی شه‌سته‌کاندا دووایی بۆ سه‌ره‌تاییکی یه‌کجار مه‌زن دینیت. رۆژان و مانگان و سالان چه‌شنی شایی جنوکان مل ملانی ده‌گه‌ن و پینش و پاش ده‌که‌ون [رۆژان بوون به‌ هه‌فته، هه‌فتان یه‌کیان گرت و بوونه مانگ، مانگان که‌له‌که‌یان کردو بوونه سال و سال هات و سال چوو، خه‌ره‌کی رۆژگار سوورایه‌وه]. هه‌لکشان ل ه

ده‌رییه‌ی دووم به‌ دیوی ناوهمه‌دا ده‌روانی، دیوی زینده‌مخه‌وو ئاشووب و زه‌مه‌نی بزبووو تووره‌که‌ریژی نه‌بوخو‌زنه‌سرو پینغه‌مه‌به‌ر دانیال و ئەمجا پینش زانی و داها‌توو [.. نه‌وت.. نه‌وت.. نه‌و.. نه‌وه‌ی داها‌توو] ل ۵۴

بۆ که‌یانندی مه‌به‌ست به‌ راست و دروستی، سه‌ره‌تایی رۆمانه‌که‌ به‌ جو‌ره‌ها ته‌کنیک جو‌شدراره‌، به‌گه‌رانه‌وه‌ به‌ره‌و پاش و جوونه‌ ناوه‌وه‌ی که‌سه‌کان و موختاجی سینه‌مایی و خه‌ون بینین و جه‌فه‌نگی جو‌راو‌جو‌رو ئیدیومی به‌ توینک و په‌ند و هه‌قه‌ایه‌تی پیروپینشیان و پیروپو‌چی ته‌شه‌نه‌کردووی هه‌زاران ساله‌ی ئەم میله‌ته‌ قه‌له‌نده‌ره‌، له‌ژیر چاودیری هه‌لوی سپی سه‌ر مناره‌که‌ی دانیال پینغه‌مه‌به‌ر ده‌مه‌به‌ردریت توفیقی قاله‌ هه‌رزانی؛ پیاویکی که‌ساس و کولای چه‌رمه‌سه‌رییه‌کانی ئەم شاره‌ گه‌رمه‌سه‌رییه‌و دانیشتووی گه‌ره‌کی سه‌ی سه‌ره‌وه‌ری به‌ری ئیمام قاسمه. دوو که‌نیشک و سی‌کوری هه‌یه، له‌گه‌ل خاته‌ی ژنی و نه‌نه‌نایشی دایکی دا مالیکی هه‌شت سه‌ره‌خیزانی رووت و به‌جال پینک دینن. توفیق له‌نیوان دوو به‌رداشی زل دایه‌، به‌سه‌ریکه‌وه‌ برسیتی و به‌سه‌ریکی دیکه‌شه‌وه‌ سته‌م و خوین مشتنی هه‌مه‌شین، کامیان سه‌رده‌که‌وی! ده‌نگی زیه‌ری برسیتی یان هاواری وویژدان، توفیق ماوه‌میک له‌م نیوه‌نده‌دا خول ده‌خوات و مینشک ده‌گوشی، تا له‌ ئەنجامدا [سه‌ری بی رزق له‌ ژیر خاکدايه‌] ل ۱۸۲ بریاری خۆی ده‌دات و به‌گژ هه‌مه‌شینی به‌لینده‌ردا ده‌چیت. ئەگه‌رچی ئەو به‌گژدا چوونه کاریکی تاکه‌ه‌وانه‌یه‌و هه‌ول و ته‌قه‌لاکه‌ش وه‌کو بلقی سه‌ر گۆم به‌فیرۆ ده‌چی. هه‌مه‌شین هه‌ر هه‌مه‌شینه‌که‌ی چارانه‌و موویکی لینه‌بزووه‌. پاش ئەو ده‌مرکردنه‌ توفیق ومخۆ ده‌که‌وی و به‌ ده‌سته‌قه‌رزی مام عه‌لی و رۆژانه‌که‌ی نه‌وزادو هیندی شتی ناوما‌ل ده‌فروشی و ده‌ست ده‌کاته وورده‌واله‌ فروشتن له‌سه‌ر

شەقامەکان. ھەر ئەو کاتەى دەربارى ھەمەشین کاری دەکرد سەردانىكى کن ھەمەسوورى ئاشنای کرد لە چوارباخ، پاش ئەوھى ھەوائى لە ئەسکەلە کەوتنەکەى زانى.

ھەمەسوور گەچشیلە وەکو خۆى دەلێت لە سنیەمین پلەى کریکاریدایە. ھەر لەسپیدمەو دەبى لەسەر کوچکە بەردیک رۆنیشیت و دەست بکات بە گەچ شیلان ھەتا بەرەبەرى ئیوارە جا چۆن ئەم گەچشیلە چووھ سەر ئەسکەلەو بەرپوۆھ کە، بەزۆرى ئەم کەوتنەنە بەشى وەستاو خەلفەن.. تۆ بلێى ھەمەسوور بەرێکەوت رینى کەوتبیتتە سەر ئەسکەلە؟! توفیق ناوبەناو سەر لەخالۆى دەدات و ھەر لەویشدا ئەورمحممانى «کاتى نفوس» ی ناسى کە لە دووايیدا دەبیتتە ھاوڕینى گيانى بەگيانى توفیق. ئەورمحممان زۆرى پیناچیت لەسەر بیروباوەرەکەى دەگیریت و توندی بەندیخانەى دەکەن. گیرانى ئەورمحممان دەم بە دەم دەگاتەو توفیقو ھەر لە خەلکیشەو دەبیسیت کە چۆن ئەورمحممان بەسەر بەرزى رووى لەژوورى وەرژش دەنا. بە ھەرچى دەردى سەریک بووبیت نامەبێکى بە جفرە بۆ توفیق دەنیریتە دەرەو. ھەلھینانى جفرەکەش مەرگى ئەورمحممان دەگەنیت. زۆرى پیناچیت لەلای چایخانەکەى مەجیدىو ھە کابرايىکى نەناسراو ھەوائى گیرانى ھەمەسوورى پیدەگەنیت. [ووربابە. زبویەیان باسقوون کردو ھەمەسوورى ھاوړیت گراوھ] ل ۷۱.

بەرچاوى تاريک دەبیت. گەرچى ھىچى بە خۆى شک نەدەبرد بەلام چاکتر وابوو بۆ ماوھىکى کەمیش بېت خۆى لەبەر چاوان گووم بکات و بچیتە ناو خزمانى. خاتەش تەگبىرى چەرچیتى بۆ کرد لەویدا بیکات. بۆ ماوھى چەند ھەفتەبێک خۆى بزر دەکات. پاشان کە، گەرايەو دەنگ وباسى راکردنى ھەمەسوور دەژنەوێت لەگەل دووکەسى دیکەدا بەلام چۆن سى کەس لە گرتووخانەى گشتى ھەلدین و ئاودیوى شەقامى ئەتلەس... نەھینى ئەوھ لەلای سالارى نەعە شەکرچى دەسگیر دەبیت و ئەو نەھینەش دەبیتە ماھى ناسین و نزیکبوونەوھ لەسالار پاش دەم و دوو سالار پيشنیاری ئیشیکى پوختەشى بۆ دەکات لە کۆمپانیای کات C.A.T کە خۆى سى مانگەى ھاوین ئیشى تیدا دەکات.

توفیق بە ئاسانى لەویدا دادەمەزریت و ووردەوالە فروشتنەکەشى بە نەوازدى کورپى دەسپیریت کە، پيشتر

شاگردى پەنچەرچى بوو. پيشان بە کریکاری و دووايش ناوئوسى کریکارانیاى پى سپاردو لەویدا سیامەند ناویکى دەربەدەر دەناسیت کە لە دەوروبەرى کویە ژنى ھەلگرتووھو لە ئیمام قاسم خویان شاردۆتەوھ. دووايش کە، باوک و برای ژنە جى ھەشاریان دەدۆزنەوھ، ھەلەدەکوئە مالىان و سنگى ژنە ھەلەدەدرن و سیامەندیش چ لە ترساناو چ بۆ تۆلە سەندنەوھ، دەرواوبى سەروشوین بزر دەبیت.

پاش ئەوھى سالار لە پەیمانگای ھونەرە جوانەکاندا دەردمچیت روو لە توفیق و ەلە گورگەو سالەى ئەمىنەموتى و خزمیکى دەنیت بۆ ئەوھى خوازینى نەخشینی مام ئومەرى بۆ بکەن. پاش خوازینىیەکە ماره برینیشى بەسەر داھات و ئەمجا زەماوندیش گیردراو لەکاتى بەزاوابوون و تەق و تۆق [کەسێک بەوھى نەزانى کە، شێرە لەناکاو کەوت و گەوزایە خوینى خویەوھ.. لەوھدا بوون بێنە دەست کە شێرە گيانى سپارد] ل ۱۰۹ ھەر بۆ ئەوھى دیزە بە دەرخونە بېت توفیق راویژ لەگەل نوورەکەچەل دەکات. [واچاکە کچیک لە کچەزاکانى نەعە شەکرچى لە سمکۆى کورپ ماره بکەیت و ئاشتەوايى بکەوینتەوھ] ل ۱۱۱.

دیارە ئەم ئاشتە گورگانەى بە سەریکەوھ چارەسەریکى بنجى و بنەرەتى نییە بۆ ئەو رووداو کیشەىو بەسەریکى تریشەوھ کەسێکى وەکو توفیق بە ھىچ جوړیک بروای بەم ژنخوازىیەو چارەنووس دیارى کردنە نییە بەلام، دوواکەوتووی بىری میللەت و ھەژارى لەلایىک و ھەلپەرسیتى نوورەکەچەل لەلایىکى ترەوھ پال بە توفیقەوھ دەنن داواى ئەو ئاشتەوايىیە بکات.

لەبەر ھەر ھویىک بووبیت توفیق بریار دەدات مال لە سەى سەرورەمەو بۆ رەھىماواى پشت کارگەى کۆلا بگوزینتەوھ. [ژوورەکەمان لە مالىکى پيش کونجەکەى سوڤى محیدین بوو].. ل ۱۴۴. مندالەکان دەگوزینەوھ قوتابخانەى سەرکەوتنى کوران و خانزادى کچان. نەوزادیش لەگەل [کوریکى کریکاری ئاشنام ریکەوتن لە کۆشکلى ئۆتۆمبیل بشۆنەوھ].. ل ۱۶۴ سوڤى محیدین ئەندامیکى ئاشکراو دیارى ئەو کۆلانەى بوو. [کەس نەبوو لەو گوزەرەدا سوڤى محى دین نەناسى... سوڤى لەو جوړەکەسانە نەبوو کە زوو لەیاد بچیت. کورته بنەبیکى ریش تۆبزی ماش و برنج بوو، وەلى تیکەولیکەى ژبان بەشە

برنجکه‌ی دوو هنده‌ی ماشه‌که لیکردبوو] ل ۱۵۸.

پوره چیمه‌نی خیزانی له میژووینیکی نه‌زانراودا به یه‌کجارمکی سوڤیی به بیوم‌یزدی و تهنیایی به‌جی دنیلی و پیش تریش [ده‌گیرنه‌وه گویسه له گرانییه‌که‌دا کورو کچیکی له ژنه ئه‌رمه‌نییه‌که‌ی پیشوی هه‌بووه له مانگی‌کدا به‌ر دروینه‌ی ئاوله که‌وتوون] ل ۱۵۸.

سوڤی وورده وورده ده‌ست له‌کار ده‌کیشیت‌ه‌وو ده‌داته پال زیکرو‌فیکرو ناینداری و هه‌ر به ئومیدی دیداری خدری زینده چل سپنده نویژ له مزگه‌وته‌که‌ی دانیال پیغه‌مبه‌ر ده‌کات. دو‌اجار که، هیچ سه‌بارت به‌خدری زینده‌وه نابیئت و نابیست، له‌سه‌ری ده‌داو شیت ده‌بی. هاوسینیکی دیکه‌ی توفیق مام فه‌تاحی کوله‌لگره که، به‌بازارمکه‌ی رمحیماو او ده‌وربه‌ریدا ده‌خولیت‌ه‌وه بو هه‌لگرتنی شتومه‌کی خه‌لکی و دلیری کوریشی که، هاوریی نه‌وزاده غه‌زاته فروشی سه‌ر شه‌قامانه [خاوه‌ن کارگه‌ی حه‌لواکه ... به‌په‌نجه‌ی فیز داوای نزیک بوونه‌وه‌ی دلیری کرد، دلیریش له‌ترسانا باوه‌شه روژنامه‌که‌ی لیکه‌وت. بکابرای خاوه‌ند کارگا په‌لاماری نه‌رمه‌گویی داو نینوکی لیتوند کرد. دلیر هاواری گه‌یشته سه‌ر شه‌قامه‌که.

– هه‌ی سه‌گیابی خویری. بو پا ده‌که‌یته ئه‌م کارگه‌یه‌ی منه‌وه] ل ۱۸۵ دووای ئه‌و سووکایه‌تی پیکردنه ئیدی دلیر ببری بپر روژنامه‌ی نه‌فروشته‌وه، ئه‌ویش چووه ریز نه‌وزادو حه‌مه‌گه‌رمیانی و پیکه‌وه که‌وتنه ئوتومبیل شو‌رین له (کو‌رشکلی). دلپاک‌ی و سافیلکه‌یی زور که‌سی وه‌کو مام فه‌تاحی به‌ده‌ردی سه‌ری بردووه‌هی وه‌کو شیرینی ناسک و ته‌ر هه‌رده‌م بوونه‌ته قوچی قوربانی. ناینداریی پیره‌ی دوکاندار به‌سه بو هه‌لخه‌له‌تاندن و فریودانی هه‌زارانی وه‌کو مام فه‌تاح تا شیرینی کچی بداتی. [– نه‌وزاد، حه‌وته‌یه‌کی ترماره‌ی شیرینی خوشکم ده‌برن .. له‌ته‌ره فروشه‌که‌ی خوار مزگه‌وته‌که] ل ۱۸۸. نه‌وزادیش نه‌ک هه‌ر له‌به‌ر نارهوایی کاره‌که، خوشی مرخی له شیرین خوش کردبوو. ئه‌م دوو پالنه‌ره وایان له نه‌وزاد کرد هه‌لونیستیکی ئیجابی به‌رانبه‌ر ئه‌و مه‌سه‌له‌یه وه‌ر بگریت و ده‌بینین به‌ته‌سه‌وه به‌ دلیری هاوریی ده‌لیت؛ [– شیرین بوئه‌و پیره! باوکت لای خوی دینداره! چون کاری وا ده‌کات!!] ل ۱۸۹ ئه‌م رووداوه له‌سالی په‌نجاوه‌هشتدا رووی دا هه‌ر له‌و

ساله‌شدا ته‌خت و تاراجی پاشایه‌تی روخواو رژیمی کوماری هاته کایه [له‌وه‌تی پاشایه‌تی نه‌ماوه. شیرین بوته ته‌وقی ئاگرو له گه‌ردنی مام فه‌تاح ئالاه! ووتویه: «ئه‌گه‌ر بمده‌ن به‌و پیره، ئاگر له‌خوم به‌رده‌دم و حه‌یای به‌روودوای ئیوه‌ش ده‌جیت.] ل ۱۹۷

بیگومان له زوریی کاتدا دایک به‌ر له هه‌موو که‌سینک له رازونیازی مندال و جگه‌رگوشه‌کانی تیده‌گات [خاته به نه‌رمی‌یه‌که‌وه گوتی: – ده‌بی دلی به‌شیرینه‌وه نه‌بیئت!] ل ۱۹۰. که دایکه‌و باوکه هه‌ردوولا شیرینیان زور به دل بوو. [خاته – شیرین کچیکی چاکه هه‌ر نه‌بی با نیشانی بکه‌ین. توفیق – ده‌بی مام فه‌تاح ده‌ست به روومانه‌وه نه‌نی. خاته – په‌لیکه‌و ده‌یهاوین] ل ۱۹۷.

چهند روژیکی پیچوو له‌ولای دووکانه‌که‌ی ره‌شه جامباز توفیق و مام فه‌تاح ئامبازی یه‌ک ده‌بن و توفیق نیازی وایه به‌هه‌ر کلوجیک بیئت سه‌ری ئه‌و باسه بکاته‌وه‌و تامی زاری مام فه‌تاح بکات که‌چی ئه‌و هه‌له‌ی بو ریناکه‌وی. که، ده‌گه‌ریته‌وه مال له کن خاته مه‌سه‌له‌که ده‌گیریه‌وه؛ [– ده‌رفه‌تم بو نه‌لووا که تام وبوی ده‌می بزانه به‌لام، به‌یه‌کجاری پیره به‌ده‌که‌ی نا‌ئومید کردووه.] ل ۲۰۱

به‌م پیودانگه ده‌بی له ماوه‌ییکی زور که‌مدا توفیق خوازینی شیرین بکات بو نه‌وزاد که‌چی، وه‌کو شتیک له یاد بگریت، نووسه‌ر نه‌وزاد به هه‌ناسه ساردییه‌وه به‌جی ده‌هیلو هه‌ر به ئه‌وینی دووربه‌دووری رایانده‌گریت.

هاوینانی ئه‌م شماره گه‌رمه‌سیره هینده گه‌رمه، مرو له‌سه‌ربانیش ناحه‌ویت‌ه‌وه .. ئیدی خه‌لکی هه‌ر له‌کو‌تایی به‌هاره‌وه سه‌رده‌که‌ونه سه‌ربان هه‌تا به‌ره‌به‌ری پاییز. که بای پاییز گفه‌گژی کرد ئه‌مجا تیکرا دینه خواره‌وه. [که‌واته دابه‌زنه خواره‌وه، کاتی سه‌ربان نه‌ماوه] ل ۲۰۴ له‌مه‌وه واتیده‌گه‌ین که له‌سه‌ربان ده‌خه‌ون که‌چی: [من زه‌قه‌ی چاوم هات و گویم له سیسارکی ژوره‌که بوو (شه‌وی کپ و بی‌ده‌نگ که هه‌ر ده‌نگیکی تری هه‌للوشی، نوره دینه سه‌ر مشک و سیسارک و کیخ و میشووله و گولت‌ستیره. ته‌راتین ده‌که‌ن.

سیره‌یان دیت ..] ل ۱۹۱. خوینه‌ر که له‌م تابلویه وورد ده‌بیته‌وه وا هه‌ست ده‌کات له نیو تاریکستانی ژوره‌وه‌دایه‌و له جیاتی حه‌په حه‌پی سه‌گ و لوورمو قریوه‌ی توورگ و ریوی ده‌نگی

سیسارک و مشک دهنه ویت که، ناشکرایه مشک له ناوکه ندووو بن دولاب و ژیر قاپ و قاچاخ، چون دهنگی دهگاته سهربان. نهنه تایش روژ به روژ بادارییه که ی تاوی لیده ستینی [نهم بادارییه له که لکی خستوم] ل ۱۸۴ وله نیورومانه که داهنگی کز ده بیت و تا له نه جامدا نیفلیج و کتوکویر ده بیت [توفیق، دایکه که نفت و بی که لکه که ت به ته واوه تی نیفلیج بووه له سوئی توش و تاوی سبی زایه چاوه کزهکانی و قولانجیک نوای خوی نابینی] ل ۲۳۶ تا به یکه جکاری له روژگاریکی بزدا چرای زینی ده کوژیته وه، هه والی مردنه که ش تا رومانه که ش ته واوه ده بی هه ناگاته توفیق [نهوا بووه دوو سال و چند مانگیک باوکم نه دیوه. له باره ی نه نکیشم ئاگادارمان نه کرد، نه بادا باری سهرشانی گرانتر بیت.] ل ۲۸۵.

پاش نه وه ی توفیق له بهر هه هوینک بوو بیت واز له کومپانیای کات دینیت و ده ست ده داته کریکاری. سی روژ بهر له سهرنگون بوونی رژیمی پاشایه تی، وهکو همه سووری کونه هاوریی له نه سکه له بهر ده بیته وه په راسوویکی ده شکیت، سی روژ له نه خوشخانه دهیخه وینن تا خاته به تکاو پارانه وه ده ری دهکات و پاش چند مانگیک چاک ده بیته وه. به لاره لار ده جیته وه سهرکار له دلشدا ئومیدیکی ته واوی به نه قابه ی کریکاران په یدا کردبوو.

[به شهله شهله خوم په له کیش کرد بو لای وه ستاکه م خاته دم به نزاو پارانه وه بوو هه تا به نئومیدی نه گه ریمه وه.] ل ۲۱۲ له پاییزه سارده که ی سالی شه ست ویه کدا [سی که س له کوشی خیزانه کانیاں دوور که وتبوونه وه. همه سوور نه یویست بیته کوتهک و له شه ویکي نه نگوسته چاودا، له گه ل نازه ی ژنیدا، پوتشاک و کاسه و که ویلیان پیچایه وه و روویان کرده مالی باوکی نازه له و بنار شاخانه. سالاریش وهکو تنوکیک ئاو هه لچوو. نه وه ش له نه خشین پرسیاری بکردبایه ده یگوت:

«نه قلی نه خواره بووه» منیش زهنگی کاروان رایکیشام و بووه ته تهری نیوان دیهاتی نه و نساو ته لان و زه به ننگانه.] ل ۲۱۵. تاکه ئامانجیک نهم سی که سه ی له نامیزی خیزانه کانیاں راپسکاند نه ویش داهینانی روژیکي تیشک زهردی نوی بوو بو تاریکستانی دهر دو نه خوشییه کانی نهم میلله ته رهش و پروته. پاش نه وه ی توفیق وهدووی زهنگی کاروان کهوت، نه وزادی کوری بووه کونه که ی مال و سهرپهرشتی خیزانه که ی گرت

نه ستو، به روژ کاروکاسبی و به شه ویش قوتابخانه [نه ویش وهکو من به شه وان ده جیته قوتابخانه.] ل ۲۸۶ که نه وزاد لیره دا له قوتابخانه ی شه ویدا بخوینی، له پیشتر پیچه وانه ی نه وه ده بینن: [ته نیا نه وزاد نه بی که به یکه جاری له خویندن دابرا...] ل ۱۹۵ تو بلنی نه وزاد پاش وازهینانی له خویندن دیسان گه رابیته وه؟ نه و نساو ته لان و زه به ننگانه نه ک هه ر توفیق به لکو زور ته تهری قهله نده ری دیکه ی وهکو نازاد و میرزاو شیرکو وه زارانی دیکه ی له نامیز گرت. هه ر له ویدا کوتایی به رومانه که دیت بو ده ست پی کردنی سهرمتاییکی مه زن.

نه وه ی شیواوی باسه لیدوان و لیکولینه وه له گشت لایه نه جوړ به جوړه کانی نهم که له رومانه کاریکی ئاسته م و نابه جییه. ناچار پیکولی خوم بو لایه نی میللیتی و کوردانه ی رومانه که کورت ده که مه وه، که به بوچوونی من نهم لایه نه زه قتر و ناشکراتره له هه موو لایه نه کانی دیکه که بو پسروری خوی به جیان ديلم.

[هه ر نهم باوه گورگورمش، سهرده مانیک، چوارشه مووان په ناگه ی نه و ژنانه بوو که مند الیان نابوویان کورپه کانیاں له بار ده چوو. بویه به پارانه وه نزاوه، ئافره تیکی له و بابه ته ده یگوت:

باوه گور گور هاتم به گور
به گور هاتم بو کور هاتم

بهر له وه ی ئینگلیز به یکه جارمکی ده ست به سهر نه وتی که رکوک دابگری، له روژی چوارشه موواندا ئافره تانی نه زوک و وه جاخ کویر پؤل پؤل بو مرز ده سگیر بوون بو ئاگری باوه گور گور ده چوون. زور مایه ی سهرسورمانی خه لکه که بوو که، ده میانینی له زهوییکی درز درزا گلپه و ئاگریکی به نیله نیل دهرده چی و بی برانه وه کزبوون هه ر له تین و تاوی خویدا یه، تو بلنی نه و سه یرو سو به ته گوری پیغه مبریک یان نه سحابه بییک یان پیوا چاکیک نه بیت، زهوییکی رهق چون ئاگری لی بلند ده بی. له هه مووشی سه یرو سه مه رتر، له و له تکه دوزمه خه دا جوړه کرمیکی نه رموله و نیان ده ژیت، له گه را دهرتروکین، فه راقه ده بین و پیده گن، زاوژی ده که نه وه نه مجا خوویان له و ئاگره ده هاون و قرچه قرچه ده سووتین. نهم دیارده سروشتییه بیگوممان، سهرنجی خه لکه که ی راکیشاوه پی به پی و له گه ل سووران هه ی ره وره وه ی روژگارد ا نه فسانه و پروپوچیان به سهردا بریوه، بو گه یشتن به و ئاواتانه ی که هه رگیز مروف له توانستیدا نییه به دییان بهیننی. نه و ئاگره به بوچوونی نه وان

گوری په یامبه ریک یان نزرگای و ملیبیکې نوراینیه و بازنه ی پیکه یشته له نیوان مروف و خود او مندا، خو نه گه رواش بیت چی بکات له گه ل له کار که وتنی پر وستاتی پیاو یان نه و توانه ی که به ره می دینیت بیکه لک بن توانای کوتانی هیلکه ی نافرته تیان نه بیت، یان زی و هیلکه دانه ی نافرمت نه گه له بار نه بن بوزاوسی.

[دزمانی جاران، هر که سینک له م شارمدا پارمو خشلینکی بنزیلیه و گومانی بکه وتلیه ته سهر، جغزی نیمام عه باسیان بو دمکینشا!.. به که ج له سهر زوی بازنه یه کیان دمکردو گومان لیکراو مکه دمبوایه بجینته ناو نه و بازنه یه و نهوسا نه گه ر دز نه بوایه، لووس و باریک لیوه ی دمردمچوو. خو نه گه ر تاوانبار بوایه نه و قه له می دست، و نه ژنوی ده شکاو، دزی یه که ی ناشکرا دمبوو!!] ل ۷

زور جار مروف به نه زانی خوی شتیک داد هینتی که له وانه یه به بیر هیچ زاناییکی بیر تیژی هه نده راندا نه یه ت. که سینکی گومان لیکراو دمخریته نیو یازنه ییکی له که چ دروست کراو، نه گه ر پاک بیت راست و روان لئی دمردمچیت «نهوی پاکه له موحاسه به بیپاکه» خو نه گه ر دزیش بوو له دیوی دمروه کومه لیک کینه له دل زهق زهق ته ماشای دمکن، ترسی نیمام عه باسیش له دیوی ناوهوی بیه ستیدا بوهستی. نیدی دزه ی کلول هک به هیزی خویانه ی جغزی نیمام عه باسه و به لکو، به و هیزه دمرونییه ی له نیگای خه لکه که وه دمردمپه ری و به و ترسه دمرونییه که پکه کردوهوی نیوهستی، قه له می دست و نه ژنوی ده شکاو دزییه که ی لی ناشکرا دمبوو، تولی سهر دهری و به ردمری لی دمکرایه وه.

[نهوه ی به زاوانه بیت که سبوکاری وای لیکدمنه وه گوایه به ستراوه. به ستینش نهوسا دمبیت که مه لا سهرقانی مارمبیرینه. نهوه ی نه و نیازهی هه یه له و کاته دا، چمکی سهر پو شه که ی گری دمدا ت نه گه ر ژن بوو، یاخود په تیک گری دمدا ت نه گه ر پیاو بوو. ناحهزی واش هه یه له و کاته دا بو نهوه ی به ستانه که به هیچ کلوجیک نه کریته وه، توزقانی کل دمخاته ناو له پی و فووی لیدمکات.] ل ۱۸

زوربه ی خه لک شتیک زور که م له باره ی په رده ی کچینی یه وه دزمان و واتیدمگن که هه مو کیزیک دهبی نه و په رده می له نیو

له شدا بیت و دهبی له یه که مین پیکه یشتن له گه ل پیاو دا بدری و له نه نجامدا خوینیکې نالی لی بتکی. بی دریز دادری، په رده ی کچینی جوریک نییه به لکو، چه ند جوریکه. به لام نه و جوره ی بلاوه که ۷۵٪ ی کچان له و جورهن که، په رده میکی ته نکه دمروازه ی نه دمامی میننه ده گریت و له نیوه راستیدا کونیکې بازنه یی بچکوله هه یه، که خوینی بینویژی پیدا تیپه ر دهبیت و له گه ل پیکه یشتن له گه ل نیرینه دا به ناسانی دهریت و چه ند تنوکیک خوینی لیدمکتی. به لام ۲۵٪ دیکه له کاتی پیکه یشتندا به هیچ جوریک خوینی لینایه ت و نه م جورانه «لاستیکی و پیچ پیچ و بیژنگی» و هه شه هرکه له دایک دهبیت نه و په رده یه ی نییه. یان زور نه ستوره و هیچ کونیکې تیدا نییه و پیویسته له کاتی خونا سیندا هه لیدر دیت بو نه وه ی خوینی بینویژی، پیدا تیپه ر بیت.

گوایه نه گه ر زاوا له یه که م پیکه یشتندا خوینی داوینی بوو که ی نه دیت دملین زاوا به ستراوه ته وه جا به گری دانی چمکی سهرپوش بیت یان په ت یان پی بزواندن له نیو پیلاو و ته سبیح به دسته وه گرتن و فوولکل کردن بیت. جا سهر نییه نه گه ر میژووی نافرته ی کردد به خوینی نه و کچانه سور کرابیت که، هر له بنی په رده میان نه بوو بیت یان هه یان بووه له جوره لاستیکه کان بووه. به شی دال و که متیاریش هر گه ند خوری نییه؟! نه م باره سروشتیه بازار ی بزور که سی هه لپه رست گه رم کردو هر نه وانیش درو دله سه ی زاوا به ستینان به نیو خه لکدا بلاو کردموه په رده یان پی دا پیاو له خنکانا بیت دست بو پوشیش ده بات [پاش بانگی شینوان، زاوایان په ستایه ژووری بووک و چاومروان بوون. بوماوه ی جگه رمکیشانیک دانیشتوان بیدمگن بوون و بریکیش خوزگه و وراوردی جوراو جوری له دلدا، تاوتو کرد. له پر هه لئه له له چوار لاه بلند بوووه. زاوا دمردمچوو

ناوچه وانی نارمه قه ی لیدمکتا.] ل ۱۰۹

جا پیاوی کلول له م هه لویسته دا هیچ به هیچ نه کات و باوک و برای کچه ش له و لاه بوهستی نیدی چون په نا وه به ر که متیاری وه کو مه لا واحد نه بات [مه لا واحد پیشان ساجیک جوان سور ده کاته وه بو نهوه ی زاواکه میزی پیا بکات. دواپی به رووتی له کونی دستاریکه وه، سه تلئ ناوی به سهر ده کات.

نهوسا سی (۲۰) هیلکه ی بو دینن گوایه جنوکه و منوکه کانی پی

قابل دهکات. [ل ۱۸. دیاره ئه و ساج سوور کردنه وه و میز پیاکردنه و دووایش ناو پیاکردن له کوونی دستارو و ویرد خویندنه وه و پیله قه دان له پشتی زاوا هر هه مووی نه فسانه و پروپوچی دروستکراوی دهستی خویان، ته نیا بو چاوبهستن و ری هه له کردنی خه لکه نه زانه که دهکران، دهنه پروتکردنه و دینکی ئاشکرایه له بانگی نیوه روڤا، چونکه هیچ په یوه دینکی چ سايکولوجی و چ فسیولوجی نیه له نیوان په رده نه کرانه وه و ئه هه لسه و ته هی وهکو مه لا واحد پنی هه ندهستن.

[که (شیععی) دهکاته جی رۆحم به فیدای بیت، سه رتاپا درویش و شورباخوورو ئه هلی گهره که هه موو ددنه و شتی نه وه بو ئه وهی دهسته موباره که کانی ماچ بکه ن. ئه م مینار دیه ش که ئیستا له پیش چاوته، ئه ویش هه مان دهستوور ده چه مینه وه بو ئه وهی دهستی یا شیخ راموسیت. [ل ۲۰

پنیوستی میتافیزیکی هه رچه ندیک به هیزو رهگ داکوتیو بیت به لام له گرنگیدا دووای پیوویستی فیزیکییه وه دیت. بیگومان مروقعی دوواکه و توو له زوربهی کاتدا خووی به و هه قایه ته گه پ ئامیزانه و ئه و چیرۆکانه ی گوزارشت له نووقیکی خراپ دهکن خه ریک دهکات. ئه گه هه له مندالییه وه ئه م چیرۆک و هه قایه تانه یان فیربکه ن ئه واکه، گه وره بوون دهبنه چه ند راقه ییکی به جی بو بوونی مروق و کاریتیه ی ژبانی ئه خلاقی . شیعی له هه رچه ند پیاویکی یه زدانی و ئاین په روه ر بیت، به لام چه مانه وهی مناره ییکی زل و زه به لاه له ژیرییه وه دووره و گه رمه تی ئه ولیاش به م جوړه نه بووه و چنراوی ساویلکه ییکی وه که جه لاله شیته، ئه وهیش له بهر دووشت، یه که میان بو پتر چه سپاندنی بیروباوهری ئاینی خووی و دووهمیشیان له بهر زیده خو شه ویستی شیعی له و کورو کوره زاکانییه تی.

ئه و هه ر شه ویستییه پیوویستییه چه که ره دهکات و په ره دهستی نی تا دهکاته راده ی به پیرو زگرتن و نه نه جامدا چ جه لاله شیت و چ نه وانی پیش ئه ویش به ندوباو هه لده بهستن و له به رای ی هه موو که سیکیش خویان بروای پیده که ن و ناماده ن به هه موو جوړیک داکوکی لیکه ن. به لام که بروای جه لاله شیت به و جوړه دوواکه و توو و به ردین بیت چون به و که سانه ی له پیشوازی شیعی له دان که هاوشان و هاو بیری خویین ده لیت شورباخور!

دیاره مه به ست له (هه موو دهنووشتی نه وه) (یه که به یه که دهنووشتی نه وه) یه چونکه هه موو به یه که وه دهکاته کرنووش بردن و په رستن.

[له و سالانه دا که هیشتا که باو کم مابوو، پاییزان دایکم بی چوار قسناخ گه نمه ره شگوئی له خزمانی ناو شوانی پهیدا ده کرد، له مانی مه جید عه جه میش مه نجه لیککی زنجیرداری دهخواست، ئه وساروومان له جی ساوهر جو شانده نه که دهنه. جار وا هه بوو، به ریزه شه ش و هه وت مه نجه لی گه و ره پیکه وه قولته قولتیان دههات.

پیشه کی سیکوچکه یه کی به ردی زلیان داده ناو مه نجه له که یان له سه ر داده مه زرانده. له ژیره و دس، ته پاله و پشقل و لاستیک و کوئه پیلایان بو گرده دا. [ل ۳۴ ساوهر کولاندن بو ره جه ژنیککی شه وانی هاوین و پاییزی کورده وارییه.

هه ر له به ربه ری ئیواره وه مه نجه لی زنجیردار ده خریته سه ر کوچکه به ردو جو ش ده دریت. که ئاسمان ته واک تاریکی کرد ئیدی به کول دیت و بچووک و گه و ره جام و قاپ و ته قیله پر له دانوله ده که ن، خوینی پیوهر ده که ن به چیژو له زمه ته وه ده یخون هه ر به دم خوار دنی شه وه دانوله که ده گو یزنه وه له سه ر به تانی یان به رمال و جاجم په رت ده کریت بو ووشک کردنه وه. به زم و په زمیش هه تا درهنگانیک هه ر به رده وام ده بیت، دیاره ساوهری پاییزان شیرینترو خوشتره له هی هاوینان.

[مندا لیک ئه گه ر تووشی له رزوتا ببیت، که سیککی ئه و نه خوشه به درگای مانی یه کیک له و دوو ژنانه ده کوتی. ... دایکی نه خوش

ده لی: ئه ی خاوه نی چوار چاو ئه مرو چی نیشان دههات؟ خاوه ند ماله که زوو تیده گه یی و قاپی چیشتی بو ده هینی گوایه و اباو ه ئه و جیشته ده بیته هوی ره وینه وه ی له رزوتای نه خوشه که [ل ۷۰

ئه م چاره سه رکردنه له زور پارچه کانی دیکه ی کورستاندا بلاوه که سیککی ئه و نه خوشه هاوار دهکاته کابرای دوو ژن و ده لیت :

هوی شه و تا هوی شه و تا

به شه و ده گری تا، به روژ به رده دا

ماخوی چوار چاو چ درمان ده دا.

جا خاوهنی دووژن به پینی بارو دوخی خاومن نه خویش ناوی خواردنیک هه لدهدا، ئه وانیش بوی ئاماده دهکن و دیدهنی گوايه بهو خواردنه چاک ده بیتهوه.

[چهند سالنیک له مهوبهر که نهوزاد دگانی ههوت ساله ی کهوت، فرقه ی کرده سهربان و لهوئی دگانه که ی ناشت بو ئه وه ی برابه کی بچووکی هه بیته له گه لیا چاوشارکی و گولان بکات.] ل ۷۲

یان هه ر له خوارموه ددانه که توور هه لده داته سهربان و پر به گه روو هاوار دمکات؛ ئه م ددانه م فریدا یه کی زیبری بیته وه جی. [نا، ده لین، دیسان گوناھی بهمل ئه وانه بیته که ووتیان، گوايه سیامند، لهو وولاته وه هه لیکرتووه!] ل ۹۲

گه ر هاتوو مروفت له ژیانیدا تووشی هیزی دهره کی بوو ووزمو نارمزوی کپ کرده وه ئه م ووزمه به یه کجاره کی کپ ناگریته وه به مانای کپ بوونه وه به لکو له راسته شه قامی رهوشته دا لاری ده بی و به رهو ریگای چهوت لاده دات. «۶»

بینگومان سیامند خیزانه که ی له روژگارنکی چ دور چ نزیک یه کتریان خوشوو یستوو به ئاواته وه بوون له بهرچاوی خه لکی و بی ترس زه ماوه ند بگرن به لام ل نه گه راون. جا له بهر ئه وه ی یه کتریان خوشوو یستوو، یان له بهر هه ر هویکی دیکه ی ئابوو ری و کومه لایه تی بوو بیته. له م حاله ته دا چار چیه ؟. واز له یه کدی بینن و هه رکه سه و خوی به ده ست چاره نووسی نادیا ری خویه وه بدات یان سه ر هه لگرن و روو له شاری غه ربی بنین. بینگومان ئه وان ریگای دووه میان هه لیزاردوو و به جووته خویان له ئیمام قاسمی ئه م شاره جه نجاله په ستاوو ئه نجامه که شی دیسانه وه گه رو گرفتی ره دوو که ووتنه که یه! بووه حیکایه تی روسته می زال و نه برابه وه! بووه ته ووقی ئاگرو له ملمان ئالا، له م وولاته دا کهس هه لنه گه راوه! بو چاره سه رکردنی هه رده بی به خوین بی به خوینی ئال. [ل ۹۲: ئه دی له م نیوه ندما کئی زه رو زیان ده کات خیزانی سیامند یان باوک و براکانی یان سیامند خوی... [نه گه تی سوار کوئی ئه م کورده بووه.] ل ۹۳.

[ئه وسه شه ره گه رمک ده بوو له نیوان ئیمه و بهر ته که یه دا، له نیوان زیویه و ئیمام قاسمدا، له نیوان قه لآو خوارموه ی قه لآدا، له نیوان ئیمه و بهر ته که یه و شو ریجه له لایه ک و گلچی کان و پیریادی له لایه کی دیکه ..] ل ۱۰۴

گردبوونه وه ی لاوانی گه ره که جو دا جو دا کان و به شه ره اتن به قوچه قانی و دارو دوولک و دارو به رد وه کو نه ری تیک له گه ل هاتنی ئینگلیز و بگره پینشتریش پهیدا بوو و هه تا حه فتاکانی ئه م سه ده یه هه ر له بهر وه دا بوو، به تایبه تی له نیو نه ته وه جیا جیا کانددا. کوردی شو ریجه له گه ل تورکمانی قه لا یا تورکمانی موسه للا له گه ل کوردی ئیسکان و زیویه و به م جو ره نه عر مه تیان له یه ک ده کیشاو ئامبازی یه ک ده بوون و کاتیکی زوری پی ده وو یست هه تا لاینکیان هه لده هاتن و سه رکه و تنیش بو لایه که ی دیکه ده بوو له هه ر دوو باردا چ سه رکه و تووو چ دو راو هه ر سه رو گویلاک و په ل و پی شکانیان بو ده مایه وه. هویه که شی ئاشکرا و روون بوو [ئو ساگه حوکومه ت نه بوو. هه ندی کار به ده ست ئو و ناچه زی یانه یان ئاگر دده او بسکه ی سمیلیان ده هات.] ل ۱۰۵. چ ئینگلیزو چ عوسمانیش بهر له وان ئاگری ئه م ناکوکی و دوو به ره کانیه یان خوش ده کرد و نه هه ر له شاره کان بگره له نیو خیله کی و لادیکانیشدا شه رو به زم و ره زم و هه ر هه بوو، ئه گه ر هی لادیه کان له سه ر زهوی و نامووس و ژن هه لگرتن بوو بی، هی شار له هیچ و خو رای ی بوو، ئه گه ر تا که شتی ک کرایته هه ته نیا زمان و مه سه له نه ته وه ییه که بوو. که، ئینگلیزو مه له که یه ت پشتیان هه لکرد ئیدی ئه م گو له زی و گیجه له ش روو له کز بوون بوو تا له م دووا دوواییه دا به یه کجاری ریشه کیش کرا.

[میرزا که له سه ر کورسی یه کی بلند چوارمه شقی داده نیشته، گو یگرانی ش له ش له سه ر له ش، له داوینه وه، چه ناگه یان هه لده بری.] ل ۱۰۷ کورد یه کیکه له و قه ومانه که له روژه لاتی کون و تازه دا شوین هه وار و شوین ئاگر دانیک یی له و سه رزه وه یه دا بو خوی داگیر کرده و تیا یا ستاری گرتوو، کاره ساتی روژگار وه کو ئه ده بی قه ومه کانی تری دروست کرده وه له گه ل ئه میشدا ئه و ئامانجه ی هه ر نواندوو، ئه مه نه وه ک تریا دلله رزی بی به ریاسای ته بیعه ت و گو ران ئه م ئاوه ئه ریژی. «۷» جا له و په یه ی میژووی گه لدا که ئه و چیرۆکانه تیا دا هاتوته کایه وه که له ژیا نی راسته قینه دا توانای هینانه دی ئه وشتانه ی نه بووه، ئه و ئاده میزاد به بالی خه یال به ره و ئه و ئاواته. چیرۆک به ره می گه وره بوون و له خه م ره خسینی مرو قایه تییه. دیمه نی کیشه ی ئاد میزاد له گه ل سروشته داو ئادهمیزاد له ناو خو یاندا، له پیناوی ژیا نا پیشان

ئەدات «۸» جارانی ئەم وولاتە بەگشتی و ئەم شارە بە تاییەتی و لە پال نەبوونی ئامرازەکانی خۆ خەریک کردن و کات بردنەسەر. ئەمجا هەر شتەو بەمختی خۆی حیکایەتخوانی و بەیتبێژی و سەردولکە خویندەنەو لە شەوانی سەرماو بە هاشە هاشی زستان و لەبەر ئاگرداندا. مەلود نامەو ئیسماعیل نامەش لە شەوانی قەرداو سینی و زەرفیش لە شەوانی رەمەزانی نیو چایخانە ی رزیوہکانی ئەم شارە. بۆ بچکۆلانی سەربردە ی دیو درنج و هیلکە ی نامی و کەچەل و کچەپاشا و بالابستە ی چل گەز ریشە ی سەر خوانی داپیرە.

دوو لا بەم کردارانە هەلدەستن بێ ئەوہی لە کرۆک و مەبەستەکی تیگەن، واتە، هەلسوکەوتەکە دەبیتە گەلەبیتەستی (اللاوعي الجماعي) هەر چی چۆنیک بیت زۆر بەی میللەتی ئیمە تا ئیستایش ئەم داب و نەریت و بیرە دووا کەوتوانەیان هەر لە لا ماوہ و چەند قوناخیکی دوورو دریزی پیدەوی هەتا بە یەکجاری لە کۆلمان دەبیتەوہ.

[مام پیروتی هەلاجیکەر، بە چەک و کەوانەکیەوہ خۆی کوتایە کۆلانی سە ی سەرور. مانی سالە ی ئەمینە موتی بانگیان کرد بۆ شیکردنەوہ ی پەمووی دۆشەک و

سەرینەکانیان] ل ۱۲۹

مام پیروتی تویی ئەم رۆمانە هەر وەکو مام هەباس و مام هەمزە و دەیان پیرەمێردی دیکە کوچە بە کوچە و دەرگا بە دەرگا دەگەرین بۆ پەرەکردنەوہ ی پەمووی دۆشەک. دیارە مایە ی کوئی گرتن و لە دیار دانیشتنە کە، مام پیروت لە گەل لە راندنەوہ ی تەلی کەوانەکی دەستی ئاوازیکی ئیقاعی دەرەمکات و ناو بە ناویش هەر بە دەنگە کەرخەکی تێهەلدەکاتە سۆزو ئاوازیکی غەریبانە تا لە پەرەکردنەکی دەبیتەوہ و ئەمجا هەقەمستی دەدریتی و کەرسەتەکانی کۆدەکاتەوہ و دەر دەپەری بۆ مانیکی دیکە و شۆینیکی دیکە... بە لام ئەوہی جینگای تیرامان و پرسیارە سەرینگا و بالیفوکە ی کوردی هەردەم پەری پەروولی تیدە ناخەریت نەک پەموو.

[سالار، لە مردن ناشتندا جیاوازییکی بنەرەتی هەبە لە نیوان رەحیمئاو و ئیمام قاسمدا!... لە گۆرستانەکی شیمحیدین بە پارە گۆر هەلدەکەن! بیست دینار، چل دینار و بگرە پەنجاو شەست!! لێرە خاوەن مردوو بەخۆی نازانی کە دەستوبرد کورگەل دەست دەدەنە بیل و خاکەنان

و بە گورجی گۆریکی پوختە نامادە دەکەن!!] ل ۱۴۶

گۆرستانی شیمحیدین یەکیکە لە گۆرستانە هەرە دیرینەکانی ئەم شارە. گەرەکی رەحیمئاو هیشتا هەر دانەمەزرا بوو کە گۆرستانی شیمحیدین پان و پۆر و ئاوەدان بوو هەر لە کۆنیشەوہ گۆرەلکەن و یاسین خوینی خۆی هەر هەبوو و تا ئیستایش هەر لەسەر هەمان رێرەوی خۆیەتی، بە لام ئەوہی رەحیمئاو، بە پێچەوانەوہ گۆر هەلکەن وەکو پیشەبێک مایە ی پەشم و نەنگی بوو هۆیەکی دەگەریتەوہ بۆ خەلکە کە خۆیان، کە زۆر بەیان کۆچەری ئەو لا دیانە ی شوان و سالەیی و شیخ

[دایکی زاوا بەو کەنەفتیە ی بە دەستیک کەوگەر و بە دەستەکی تری دەوری بێ ئاردی هەلگرتبوو، گواہی ئەگەر بوو کە دەست بخاتە ناو ئاردەکەوہ، هەر زانی دەبیت کەوگەرەکەش و ابزانم بۆ ئەوہیە کە ببیتە کابانیکی کارامە! زاواش لە گەل دەستە ی برازاوادا خۆیان کوتایە سەربانەکەو سالاریش بەزۆرەملی، چلە قامیشیکیان دایە دەست بۆ لیدانی بووک!!] ل ۱۰۹ تۆمابوا دەلی: ژن هینانی کورد دوو ئاھەنگی تیدایە و پیوستیش ناکات هەردووکیان لە رۆژیکدا بکری. یەکە میان ئابنی یەو ناوی مارەبرینە کە بریتە لە بەستنی پەیمانی ژن و میردایەتی، ئاھەنگی دووہم ئەمینیت بەویش شای بۆکینی یەو هەر لە کۆنەوہ هەبەو لەبەر چاوی زۆریاندا ئەمە گرنگترەو جەماوەریتی پترە. «۹»

ژن هینان بە گشتی لە هەموو پارچەکانی کوردستاندا وەکو یەکە تەنیا لە چەند لایەنیک نەبیت جیاوازییکی بچووکیان لە نیواندایە. خەسوو بە دەستیک کەوگەر بە دەستەکی تری دەوری ئارد هەلدەگریت و بووکە دەستی تیدە ناخنی... دوو جەفەنگی میلین و خۆزگە ی کە بیانوی چاک و هەر زانی بۆ تازە مال دەخوازن، قامیش لە بووک راوہشاندەکەش هەر بەم جۆرە دەلالەتی تاییەتی خۆی هەبە. زاوا کە لە بەرزییەوہ دەوہستیت، بووکەش لە خوارەوہ دانانیکی سەرەتاییە بۆ بنەرەتی خیزان. واتە پیاو هەردەم لە سەرروی ئافرەتەوہیە و پیوستە بووکە هەر لە ئیستاوہ دانی پیدای بنیت قامیش راوہشاندەکەش دەست بە سەرا گرتن و بەهیزی پیاو دەستەلاتی بە سەر ژندا دەگەبەنی و لە سەر بووکە یە هەر لە بیکە مین رۆژوہە ملکەچی و دەست بە سنگەوہ وەستانی خۆی نیشان بەدات. لە زۆر بەی کاتیشدا هەر

بزینی بوون و هەر له مه لبه ندى خويانه وه راهاتبوون و فرچكيان پيوه گرتبوو به گه لكارى و كومه كى له گور هه لكه نندن و ناشتنى هه مردوويك . به لام نه و كاته توفيق نه قسانه تيدا دهكات كوتايى په نجاكانه و گور هه لكه نندن هه گيز نه گه يشتوته پينج دينار چ جاى چل و په نجاو شه ست!

[روژى ههينى بو ئيواره كهى، نه خشين سالارى بهرى كرد. هه ر له ههنگاوى به كه مدا جامه ئاو كهى له پاش هه لرت] ل ۱۵۴

چاوپيسى و ئيرمى هيزه كاني ديكه ئو وديوى دهروونى ئادمزاد و نه و نه جامه خراپانه لنيانه وه پيدا ده بى واى له سه رانسهرى جيهان به گشتى و خوره لات به تايه تى كردوه به هه رچى جورىك و شيوه نيك بيت خويان له زيانى بپاريزن و به پى بىرى خويان چاره شى بو بدوزنه وه . جا چ به نوشته و دوعا بو بيت يان به دنكه ميوو و هه رامه كى كه متيار .

[له ناو نهو هه شاماته دا، به كدوانىكى فيلبازيش مرخيان له (ده عباى) كه متيار كه خوشكردبوو] ل ۳۷

كه ووشك ده كريت وه و به ديوارمه هه لده واسريت بو فبرو به ركه ت و دووربوون له چاوپيسى يان به كه م ناو بردنى كه سىكى خوشه ويست [ئه ئى چاوپى تىك رشكنى قريژ] ل ۲۷۱ . سالار كوره تاقانه و خوشه ويستى ماله بو نه وه ئى له چاوپى هه سوود به دوور بيت ، چه شنى كچ بانگ ده كريت و دهمو دووى له گه ل ده كريت . دياره ريزى مندالى مينيه له كن داىكى نه زان و نه خوينه موار هه ر كه متر بووه له هى نيرينه . ناو رشتنه كه ش كه نه نجام ده درى به كويرى چاوپى دوژمن له پاش كه سىكى گه شت له بهر ده ريزريت بو نه وه به سه لامه تى بگه رينه وه . نه مانه و چه ندين شتى ترى له م جوړه له نيو كوردواريدا بو چاوپى و زار به كار براوه .

[نويزه بارانه يان ده كرد . له ئاسمان ده پارانه وه . قوربانبيان سه رده بى . جا هه ر گه ركه و تيره و پيشه يه ك ، جوئى جوئى له و پيد ه شتانه دا ، په رت ده بوونه وه . ئاسنگه ران ، زيرينگه ران ، مه نجه لسانه كان ، هه لئاو فروشان و سه راجه كان .] ل ۲۲۹ قاتى و قرى و بيبارانى نه گه ر بقه ومى هه ر له جوتيار و دينشين ده قه ومى . كه سال ووشك و بيباران بوو كومه لىك ديندار و ردين چه رموو له گه ل مه لاي ديدا به ويقاره وه ده چوونه سه ر گردىك و له خودا ده پارانه وه و نويزه بارانه يان داد به ستا ، به شكو نه وه

خودايه دوعا و پارانه وه يان گيربيت و له برسيتى و قرى رزگاريان بيت .

ده گيرنه وه ؛ جاريكيان ده سته ييك به و مه به سته چوونه سه ر گردىك كه گه يشتن بيبان ميووله ييكى زور له سه ر گازهرى پشت كه وتوون و له خودا ده پارينه وه ، كه نه و ميان بينى له نيو خوياندا گوتيان ؛ هه رچى چو نيك بيت دوعاى نه و به سته زمانانه له هى ئيمه گيرتر ده بيت و رى و راست ده گه رينه وه ، زورى پينه چوو هه ورگرژ بوو گرماندى هه ر به م جوړه ش له گه ل كومه وه وى بووكه به بارانه دا كه ده چروپرى له هه مان لاپه ردا باسكراوه .

[راوه به راز كه مانگ تابان ده بوو ، لامان باو بوو . سه رجه م گونديان كومه ك و باربوويان ده كردو ژنان و مندالانىش تيوه ده گلان . له چه ند قوليكه وه بو سه يان بو دنياهه وو به درك و زه ل و پووش ده يانشار ده موه . ژنان له چه ند قوليكه وه به هاوارو ته نكى پياو انيان ده هاتن . ته نه كه يان ده كو تا . به كه وچكى دارين و كه وگير ، له بن مه نجه ل و ئاسنجاو يان ده دا . هه رزه كارو به كه يه كه ش ده ستيان ده برد بو تيلاو گوپال و كوته ك و خه نجه رو تا پرو هه ر شتىكى برنده . نه وى ده سنى دارو چه وى بگرتايه ، ده هاته ده ست و له چمكيكه وه تيك ده ئالا ...] ل ۲۴۱ .

به رازى كيوش هه ر وه كو كوله و جوړه دوژمنى ده سته و به خه ي جوتيارى نه م كوردستانه يه . كه به راز به بيستان فبر بوو ئيدى شه وانه قر ده خاته دا هاتى . خو هينده كه ميش نيه به سه لته زه لام يخ بگريت . بوئه له شه وى مانگه شه ودا وه كو به جى هينانى ته قسىكى ئايينى ، به گه لكارى و كومه كيه وه ده كه ونه ويزه ي پيره به رازو كه كوژراش ئيدى ، ده بيته زه ناو هه لاهه لاو گوشته ته رو بره كه شى ده بيته پاروه چه وره ئى سه گه لى ئاوايى .

[دايكم تاسولكه يه ك خه نه ئى گرتبوو وه بو نه وه ئى شه و له سه رى خوئى بگريت ..] ل ۲۶۲

خه نه جگه له سيفه ته جوانكارى به كه ئى ، وه كو مو تفره ك و ده رمانيش بو چاوكولى و ده ست و پى قله شان و نه گزيما به كار ده هينريت . هه ر له كو نيشه وه به پيرو زگير او وه هه موو ئافره تىك بوئى هه يه له هه موو كاتيكدا (په رسه ئى ده رچى) قاچ و قول و سه رو تيتكى پى سوور بكات ، به تايه تى له كاتى به بووك بردن .

ئەگەر ھەموو ئامرازو داوو دەرمانەکانی خو جوانکردن لە نیو کورددا مایە پەشم و شوورەیی بێت ئەوا کل و خەنە ھەر دەم بە چاوی ریزو تەقدیرەو تەماشایان کراوە.

[ھەتا رۆژیک کەوتە گارەگار. دایکم دەیوو یست بیهاویتە ناو ئاوی ساردەو بە لێکو لە کرێ بکەوێت.] ل ۲۷۰

پێویستی و نەبوونی مەوێ فیزی زۆر شت دەکات. مەیشک کە کر کەوت مانای وایە بە لانی کە مەو شەش مانگ لە ھێلکە دەمچیتەو ئەمەش بوو مانی ھەزار زۆرە.. یان زۆر جار مەیشک لە ھەرزای ھاویندا کر دەکەوێت. کابانی زۆرزان و شارمەزاش دەزانێ لەم ھەرزە گەر مەدا زۆر بەی ھێلکەکان پەس دەبن، لەبەر ئەوە مەیشکە کە لە کرێتی دەرەویننەو، بەوێ چەند جارێک لە ئاوی ساردی ھەلدەکێش ئیتر کە لە شیر خوێش بێت مەیشکە ی بەستەزمان تا ماوەیێکی تر لە کرێتی دەکەوێت. وەکو زاندرائیشە بارووکە و مەیشک کە، بە ھێلکە ھاتن گارەگار دەکەن و لە کرکە و تێنیشدا دورقە دورق دەبەن.

[بە ھیس خایەکانی رمش کرد!] ل ۲۷۰

جا کە کرکەوت لە بێژینگێک یان سەبە تەبێکدا کۆمە لێک ھێلکە ی نوێی بوو داد مەریتەو. لە ھیندی جینگادا تاک و لە ھیندی جینگە ی تردا تاک و جووت بە پێی قەوارە ی مەیشکە کە داد مەریتەو. جا لەو مالانە ی مەیشکی زۆر بووایە قە پیلکی ھێلکە کانیاں بە ھیس رمش دەکرد بوو ئەوێ کاتیێک مەیشکە کورکە کە بوو ئاودان خواردن ھەلسا و مەیشکی تر ھێلکە ی لە سەر ھێلکە کان کرد بە کسەر بناسریتەو ھو جیا بکریتەو... بێگومان مەیشکی ھەر بە غەریزە ی خوێ حەز دەکات ھێلکە لە سەر ھێلکە بکات و تاوێک لە سەریان ھەلنیشێ ھەتا ئازارە کە ی دەرەوێتەو.

[- کورم نەوزاد خەونە کەت لای کەس نەگێریتەو ئیمە لە تەمەنی تۆدا بووین، ئەگەر خەونمان بدیبایە، لە گوێی ئاویکدا دەمانگێرایەو... نەبادا...] ل ۲۷۸

تا ئیستا مەسە لە ی خەون لە کوردەواریدا وەکو تەلیسم و جادوو تەماشای دەکریت و بە دوور دەگێریت لە فزۆلییەتی دەورووبەر، سەبارەت بە خەون، ئەگەر خەون دیتوو بە چاکێ رافە کرد ئەوا گێرانەوێ لە لای کەسانی تر دەبیتە ھۆی ھەلفراندنی ئەو پێش زانییە چاکە یێ لێوێ دەکرێو بە خراپە بە سەر خاوەنە کەیدا دەشکێتەو. خو ئەگەر خەونە کە پێش زانی خراپێ لێکرا ئەوا دەستبەجێ مانی خەون دیتووان دەبەخشنەو بووخوا بە چاکە

گێرانی خەونە کە، دەنا وابوو ھەر وەکو لە لاپەرە (۲۷۸) دا پەنجە ی بوو درێژکرا بوو جوگە لە بێک یان زینیێک دەگێریت، و دەواتای ھەرچی خراپە بێک لە ناوەرۆکی ئەو خەونە چاوەروو... دەکریت ھەمووی بە دەم ئاوی بە خوردا بچیت و ھیچ شوینەواریکی خراپێ لێ بەجێ نەمێنێ.

لە کۆتاییدا ھەر بوو مێژوو دەلیم؛ ئەگەر بە دەیان لیکۆلینەو دەو لیدوان لە بارە ی لایەنە جیا جیاکانی ئەم رۆمانەو ھەنووسریت ئەمجا مەگەر بتوانریت ھەقی خوێ بدریتە دەست ئەگەر تا ئێرە رۆمانی کوردی شلک و شیواو بوو ئەوا خالی سەرەتا دانرا بوو گرتنی راستە شەقامی ئەم ھونەرە مەزە.

نەمری و بەرزێ بوو ئەو کەسانە یە بە راندایەتی مێژوو لە مێشکی میللەتدا ھەلدەکوێ.

پەراوێزەکان:

- ۱- لیکۆلینەو ھو بیلۆگرافیا ی چیرۆکی کوردی. ل ۱۱
- ۲- ھەمان سەرچاوە ل ۲۱
- ۳- ھەمان سەرچاوە ل ۲۵
- ۴- المرأة والجنس ل ۲۶
- ۵- شوبنەوار ل ۹۴
- ۶- المرأة والجنس ل ۵۵
- ۷- مێژوو ئەدەبی کوردی ل ۸۳
- ۸- لیکۆلینەو ھە ی فلکلۆری کوردی ل ۲۵
- ۹- ژبانی کوردەواری ل ۱۱۳

سەرچاوەکان:

- ۱- ھەلکشان بەرەو لووتکە: رۆمان عبداللە سراج بغداد ۱۹۸۹
- ۲- لیکۆلینەو ھو بیلۆگرافیا ی چیرۆکی کوردی ۱۹۲۵-۱۹۶۹ عمر معروف برزنجی چاپخانە ی کۆر بغداد ۱۹۷۸
- ۳- قلعة اکسل: آدمون ولسن بیروت ۱۹۷۹
- ۴- کوردستان لە سەلەکانی شەری بە کەمی جیھاندا: د. کمال مظهر بغداد ۱۹۷۵
- ۵- مێژوو ئەدەبی کوردی: علاءالدین سجادی بغداد ۱۹۵۲
- ۶- لیکۆلینەو ھە ی فلکلۆری کوردی: د. ع. م. رسول سلیمانی ۱۹۷۹
- ۷- عشرون قصة كردية: نامادەکردنی حسین عارف بغداد ۱۹۸۵
- ۸- رۆمان و پێشە ی نووسینی رۆمان: ھەرگێرانی ئەزی گۆران بغداد ۱۹۸۲
- ۹- شوبنەوار: تالیف / اندریه کریسون / ت / احمد کوی / بیروت ۱۹۵۸
- ۱۰- صنعة الرواية: تالیف بیری لوبوک. ت: عبدالستار جواد بغداد ۱۹۸۱
- ۱۱- المرأة والجنس: د. نوال السعداوی بیروت ۱۹۸۴
- ۱۲- تفسير الاحلام: سیفموند فروید ت: جورج طرابیشتی
- ۱۳- ژبانی کوردەواری: تۆمباوا. و: حمە سعید حمە کریم بغداد ۱۹۸۰

